

עיונים לפרשת תצוה עפ"י הרמב"ם

מרכז מורשת הרמב"ם רח' התנאים 6 טבריה, משרדי המרכז רח' יוחנן בן זכאי 6 טבריה, טלפקס- 04-6790632

לשאלות, הערות והארות info@harambam.org.il

לעילוי נשמת אסתר בת רחמה

בגדי כהונה

הרב שאולי גרינפלד

"אמר ר' יוחנן: אין הקדוש ברוך הוא משרה שכינתו אלא על גבור ועשיר וחכם ועניו, וכולן ממה".

בשביל שאדם יזכה שתשרה עליו שכינה – שיזכה לנבואה – עליו להיות בעל ארבעה תכונות: גבור, עשיר חכם ועניו. המידות חכם ועניו, נראות מובנות: בשביל לזכות להשגות רוחניות צריך להיות אישיות ראויה. אבל מה העניין בלהיות גבור ועשיר?

קושיה זו עמדה לנגד עיניו של הרמב"ם, וגרמה להוציא את דברי הגמרא מפשוטם, ולהבינם בדרך משל. וכך כתב בהלכות יסודי התורה⁷:

"ואין הנבואה חלה אלא על חכם גדול בחכמה, גבור במדותיו ולא יאה יצרו מתגבר עליו בדבר בעולם אלא הוא מתגבר בדעתו על יצרו תמיד, והוא בעל דעה רחבה נכונה עד מאד".

הרמב"ם פירש, שגיבור הוא כפי שנאמר במסכת אבות⁸:

"איזהו גבור הכובש את יצרו".

ועשיר הוא אדם רחב אופקים, בעל ידיעות רבות ונכונות. והרי שהתכונות הנדרשות מהאדם בכדי להיות נביא, הן להיות בעל מעלה. הר"ן בדרשתו מקשה על דברי הרמב"ם. הגמרא הרי אומרת שאת תכונותיו של הנביא אנו לומדים ממה רבינו, ומביאה מקורות לכך למשה רבינו היה חזק

פרשתנו עוסקת בהרחבה בבגדי הכהונה, כמו שכתוב¹:

"ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך, לכבוד ולתפארת".

הרמב"ם במורה נבוכים² באר הצורך להלביש את הכהנים דווקא בבגדי פאר:

"וכן עוד לרוממות הבית רומם כבוד עובדיו, ונתייחדו הכהנים והלוויים, ונעשה לכהנים הלבוש היותר נכבד נאה ויאה, בגדי קדש לכבוד ולתפארת, ושלא ישמש בעבודה בעל מום, ולא בעל מום בלבד אלא אף הכיעורים³ פוסלים בכהנים כמו שנתבאר בדיני מצווה זו, לפי שאין האדם מכובד אצל ההמון בצורתו האמיתית⁴ אלא בשלמות אבריו ויופי בגדיו, והמטרה רוממות שתהיה לבית הזה ומשרתיו אצל הכל".

בשביל שהמפגש עם הכהנים יצור רגש של רוממות אצל הבאים לחצר המשכן או המקדש, עליהם לשמור על הופעה מרשימה. וכדרך הכתוב בקהלת:

"וחכמת המשכן בזויה, ודבריו אינם נשמעים".

אדם יכול להיות חכם מאד, אבל אם הוא נראה 'מסכן' – אף אחד לא יתייחס ברצינות לדבריו.

רעיון דומה, מובא בדרשות הר"ן⁵ לגבי הנביא. הר"ן בדרשתו מברר את דברי הגמרא בנדרים⁶ שאומרת:

7 ז, א.

8 ד, א.

1 שמות כ"ח, ב.

2 ג, מ"ה.

3 הערת הגאון מהר"י קאפח: כגון אף גדול יחסית ופזילה וכדומה.

4 בצורתו האמיתית = בערכו האמיתי. חכמתו, כשרוֹ נותיו הרמה המוסרית שלו.

5 הר"ן = רבינו ניסים גירונדי. מתלמידי תלמידיו של הרמב"ן. דרשה חמישית.

6 ל"ח.

הגמרא במסכת עבודה זרה¹⁰. וכך מסופר שם:

"רבי עקיבא איקלע לגינזק [הגיע למקום ששמו גינזק], בעו מיניה [שאלו אותו תושבי המקום]: במה שימש משה כל שבעת ימי המלואים? לא הוה בידיה [רבי עקיבא לא ידע לענות]. אתא שאל בי מדרשא [בא רבי עקיבא ושאל בבית המדרש], אמרי [ענו לו]: במה שימש משה שבעת ימי המלואים? בחלוק לבן".

בשבעת הימים שקדמו לחנוכת המשכן, היה משה רבינו משמש במשכן ככהן, ואהרן ובניו היו מתבוננים במעשיו ולומדים את הלכות העבודה. התורה איננה מלמדת אותנו כיצד נראתה עבודה זו. השואלים הבינו, שלא ייתכן שעבודה במשכן לא תחייב לבוש מיוחד. אך סוף סוף בתורה מופיעים בגדי כהונה רק כבגדי אהרן ובניו, כמבואר בפרשתנו, ואם כן מה היו 'בגדי הכהונה' של משה רבינו בתקופה זו? ועל כך באה התשובה שמשה רבינו לבש 'חלוק לבן'.

תשובה זו מעוררת תמיהה: הרי בגדי כהונה עניינם ככתוב: 'לכבוד ולתפארת', וכי 'חלוק לבן' הוא כבוד ותפארת?! להבדיל מהיפך אל היפך, הרמב"ם בהלכות סנהדרין¹¹ מבאר שאשה נסקלת 'בחלוק אחד'. לאמור: במינימום הנדרש בכדי לכסות הגוף. וכי משה רבינו, שממנו למדנו שנביא צריך גיבור ועשיר, עובד בחלוק לבן – לבוש בסיסי שאין בו שום צבע, שום קישוט?

נראה שהגמרא רוצה לומר: אכן כך. משה רבינו תפקידו להיות מלך ונביא. הוא המנהיג של עם ישראל ביציאת מצרים ובארבעים שנות המדבר. ולצורך כך, קיבל משה רבינו את התכונות הנצרכות לו לשם מילוי תפקידו. הכהונה זהו תפקיד השמור לאהרן ולבניו. משה רבינו משמש בו באופן זמני רק מתוקף תפקידו כמוסר התורה, אשר מופקד על לימוד הלכות העבודה לכהנים. ולכן למשה רבינו אין בגדי כהונה אלא 'חלוק לבן' בלבד. עבודתו במשכן לא נועדה ליצור רושם כל שהוא אצל אף אחד.

נוכל להבין לפי זה מדוע שמו של משה רבינו נפקד דווקא מפרשה זו. הקדשת הבגדים המיוחדים לאהרן ולבניו, היא נתינת 'המדים' לחיילים אליהם הם שייכים. למשה רבינו יש תפקידים אחרים, ועניין הכהונה לא שייך אליו, ומסיבה זו הוא יופיע רק כמורה ההוראות, אך לא יופיע בשמו.

באופן פיזי, ועשיר בממון! ואם כן בעל כרחינו דברי הגמרא הם כפשוטם: הנביא צריך להיות בעל גוף חזק ובעל ממון רב. אלא שאם כך חוזרת הקושיה למקומה: מה העניין בזה? וכי רוח הקדש השורה על הנביא צריכה להתרשם מכוחו ומעושרו?! עונה על כך הר"ן:

"והתשובה בזה שאם יצטרך הנביא הנבואה להשלים לעצמו לבד לא לזולתו, היה ראוי שינבא מי שימצאו בו השלמות אשר תושלם הנפש בם יהיה הגוף שלם או חסר, אבל הנביא שינבא להמון ומודיע מה שצוהו השם יתברך, יצטרך שיהיה נבחר ונרצה מכל הכתות, מאוהבי החכמה ואוהבי העושר ואוהבי הגבורה, ושישלימו לו מעלות המדות".

נביא אכן נצרך למעלות אמיתיות בכדי שתשרה עליו שכינה. אבל בזאת לא מסתכם תפקידו כנביא, להיפך: בזה תפקידו רק מתחיל. התפקיד האמיתי של הנביא הוא לדבר אל העם, להשפיע על שומעי דבריו. למטרה זו, הנביא אינו להיות 'מסכן' שדבריו אינם נשמעים'. הוא חייב להיות דמות מרשימה, שתזכה לייחס של כבוד והערצה אצל ההמון.

הרב יעקב פילבר שליט"א בספרו מתנת חלקו⁹ ביאר, שאפשר לומר שאין מחלוקת בין הרמב"ם לבין דברי הר"ן בדרשה:

"הרמב"ם מתייחס לנבואה שהקדוש ברוך הוא מנבא את האדם, והנבואה מיועדת לנביא בלבד. לנבואה אישית כזו יש צורך במעלות רוחניות בלבד. והופעתו החיצונית של הנביא אינה מעלה ואינה מורידה כאן".

לעומת זאת, הר"ן עוסק:

"בנביא השלוח לרבים, שתפקידו להשפיע על הציבור כדוגמת משה. נביא כזה צריך בנוסף למעלות הרוחניות שתהיינה לו גם מעלות חיצוניות, כדי שיהיו דבריו נשמעים יותר".

נביא שנמצא בתפקיד ייצוגי, כדוגמת הכהן בעבודתו – צריך להיות מרשים. נביא שרק מקבל נבואה – יכול להסתפק במעלות אישיות.

דברים אלו מעוררים עניין לנסות להבין לאורם את דברי

10 ל"ד.

11 ט"ו, א.